

se moramo braniti take ustave ki naše narodno bitje v nevarnost postavlja. Sistema „potiskanja na steno“ se v Cislin Translajtanijski tako krepostjo in doslednostjo vrši, da bi človek avstrijskim državnikom tudi v drugih rečeh take kreposti in doslednosti vošil.

Trojedinna kraljevina z vojaško granico, ki je stoletja naše cesarstvo branila, ki je dinastijo rešila, ki je zapadno-evropsko civilizacijo navali fanatičnega, za vsako kulturo nezmožnega Turštva obvarovala s krvjo in blagom: ta Hrvaška se je Magjarstvu prodala.

Za honvede se denar pobira, ubogi graničar pa gladen strada in ministerstvo ne dovoli ni zbiranja za olajšavo jegove siromaščine. (Bravo! na desni.) Gospodje, taka politika, taki državniki spolkopavaja čutila do cesarjeve rodovine.

Dalmatinsko kraljestvo se je odtrgalo od dežele, na katero ga rod veže, vzeli so mu slovanskemu prebivalstvu priljubljenega namestnika in ga prepustili laški birokraciji, ki vprek na „unita Italia“ škili, ljudstvo in šolo italijanizuje, ki jo pa sicer surovosti fanatične drhali prav malo skrbe; saj te surovosti zadevajo samo slovansko ljudstvo in slovanske narodne zastopnike.

V Trstu smo nedavno nezaslišane dogodjaje doživeli, da je surova drhal mirne vedno cesarju zvesto uduane Primorce napadala in djansko nad njimi grešila. Vlada je ta skandal mirno gledala, saj je godil se samo Slovanom.

Preganjanja, ktera ima česko-slovanski narod v deželah česke kronne pretrpevati, znana so sploh. Zatiranje narodnega časopisja, kakor ga še ni bilo, z vrhovno oblastjo brez obzirov zatlačena narodna inteligencija, kazni na denarji in ječi v taki velikosti, da bi se jih naj huji absolutizem ne mogel sramovati, in vendar še vse te neprenesljive kazni na denarji in v ječi po viših sodnijah za premajhne spoznane in še do večega dotirane! Ena polovica prebivalstva pred preiskovalnim sodnikom, druga sama k preiskovalnemu sodniku hiteča in preiskave tirjajoča — to je podoba svobodne dobe, ktero nam jeni heroji tako zapeljivo slikajo! In nasproti takemu, osnovne postave naravnost zasramujočemu ravnanju tirja adrese načrt J. veličastva vlado, da naj še krepkeje postopa. Da, gospodje, kaj se more še bolj rezno postopati proti Čehom, kaj ima še storiti ta ježna vlada? Kakor da ne bi bila še po naj hujih primočkih posegla! Do naj višega ostaja še obsadno stanje in nekoliko vislic v vsakem mestu in v vsaki vasi. O teh junakov svobode, ki imajo v ustih zmerom le pomirljive fraze, v naj bližem trenutju pak kličejo ubožno po policiji!

Jaz upam, da štajarski zbor svoji dostojnosti ne bode tega zakrivil da bi J. veličastva vlado še k ostrejšim pripomočkom priganjal.

Tudi galicijski Slovani ne nahajajo od vlade tiste prijaznosti, ki bi jo bili s svojo nasočnostjo v državnem zboru tako dobro zaslužili.

Deželni glavav: Dovoljujem si gospoda govornika opominjati, da smo tu v štajarskem zboru.

Poslanec dr. Vošnjak: To vprašanje spada k adresi. Adresa pač govori o celi ustavi, o vladi cele Avstrije, in tako menim, da imam pravico govoriti o tem, kako se ustava rabi v vsej Avstriji.

Deželni glavav: Jaz pa mislim, da g. govornik ni pri stvari.

Posl. dr. Vošnjak: Adresa ne govori o štajarskem zboru, temuč o principijih današnje vlade. Jaz menim, da razlagam, da ti principiji niso pravi.

(Nadaljevaje.) In kakošnega življenja se mi Slovenci veselimo? Nečem opominjati, da naše materijalno stanje od dne do dne oslabeva; nečem o tem govoriti da so bila naša davkarska bremena, že do zdaj neprenesljiva, še povišana, hočem le govoriti o tistem sistematičnem dušnem zdravljenju s stradanjem, ki hoče naše slovansko ljudstvo pripraviti in izgoditi za nemško prihodnjo državo.

V naših uradih vseskozi gospoduje nemški kot uradni jezik. Pri organizovanju, o katerem se je toliko hrupa delalo, kakor da bi bila bog vedi kaka nova genialna ideja prodrila (kteri hrum nam je pa le rodil ubog posnetek organizacije leta petdesetega) — pri tem organizovanju so bili uradniki, ki ne znajo slovanskega jezika, v slovanske okraje postavljeni, in nasproti taki, ki popolno znajo slovanski jezik in imajo celo zaupanje slovanskega prebivalstva, bili so kakor za kazen v nemške okraje obsojeni. (Nepokoj.) Ali je to izvršitev paragrafa 19. tolikanj slavljanih osnovnih postav?

Naše ljudske šole niso učilne temuč raznarodovavne naprave. Naše srednje šole so vseskozi nemške, kakor da jih ne bi tudi na stotine slovanskih učencev obiskovalo in kakor jih ne bi morali tudi mi Slovenci s svojim poštenim denarjem plačevati.

In če se oglasimo in naj naravneje vseh pravice — uradovanje v narodnem jeziku, podučevanje v materinem jeziku — tudi za nas tirjamo: očita se nam naroden fanatizem. Potem se pravi, da umejemo samo narodno politiko uganjati. in da je nam jezik edini idol, ki nam je drag in vsa naša dejanja in nehanja vlada. Kako politiko pa ima zdaj v Avstriji vladajoča stranka? Ali nima naj goleeje narodnostne politike? Ali se povzdigne v kakem vprašanju čez izključljivo narodnostno stališče, ne razglaša vsako trenutje zvezo z Nemčijo in sicer ne samo dušno temuč prav vidno politično zvezo? Ali ne protijo njeni voditelji z odpadom od Avstrije, če jim v kup ne proda manjših narodnosti? Gospodje, še nobenemu Slovanu ni na misel prišlo žugati z odpadstvom od Avstrije. (Klici: oho!) Prosim da mi nasprotno skazete. (Klici: Moskva!) Jaz nisem bil v Moskvi (veselost), in tam je bila le vednostna, etnografična razstava. (Veča veselost.) Takih nepatrijotičnih protenj mi Slovani še nismo izgovarjali, in ko bi jih bil kdo izgovoril, gotovo bi že sedel (v ječi) na Kufštajnu.

Ker se tako naša narodnost neprestano stavlja v nevarnost in zarad teh neprijetnih razprtij, prišli smo do spoznanja, da je samo zedinjenje vseh Slovencev v eno celoto z narodno upravo tisti pot, po katerem bomo svojo narodnost ohranili in razvili in sopenet mednarodni mir dobili. (Nepokoj) Eden gospodov govornikov nam je zarad tega nedoslednost očital, ker nasproti deželam česke kronne zgodovinsko državno pravo branimo, za sebe pa narodno pravo zahtevamo, ki je zgodovinskemu pravu nasprotno. Jaz baš tako lahko nasprotnikom nedoslednost očitam in sicer ravno tisto. Vi zanikate česko zgodovinsko pravo, in tukaj, naši deželi nasproti, opirate se na zgodovinsko pravo in govorite o historično-politični individualnosti. Zakaj enako ne govorite deželam česke kronne, kakor nam govorite?

Dasiravno nam Slovanom v Avstriji žuga nova državna osnova zelo kvarna biti v našem narodnem bitju in razvitju, vendar je ohranitev in okrepanje našega cesarstva tista zastava, okolo ktere se zbiramo, ktero bomo visoko nosili vsem napadanjem od zunaj, in vsakemu izdajalstvu od znotraj nasproti. Mi se držimo Avstrije in se ne damo motiti z zatiranjem, ktera nas nezasluženo zadevljajo. Mi upamo še vedno da bode Avstrija naposled na tista pota zavrnila, ktera jej je odkazala zgodovina in da bode potem zavetje za vse narodnosti, ki so v njej skupaj zmetane. Naše ministerstvo tega velikega poslanja noče priznati; pot, po katerem naše ministerstvo hodi ne drži do okrepanja, temuč do razpada Avstrije, če se avstrijski narodi v poslednjem trenutju ne zdravijo in vzdignejo ter čez glave gospodstvaželjne klike vprek zedinijo; da se v Avstriji pod ustavo, opirajočo se na podlagu popolne ravnopravnosti združijo.

Drugi slovanski tabor

v Žalcu 6. septembra 1868.

(Konec.)

Božidar Raič poprime besedo in govori tako-le: Hladna bistrica se dobiva pri curku, prava neskvarjena kapljica sladkega vinca pri onem, ki ga je pridelal, — kdor pa bi se rad nasrkal čiste modrosti, pojdi k modrijanu, da te je nauči; take posamne učitelje so imeli zlasti Grki in pa tudi drugi poznejši narodi in še v sedajnosti se jih nahaja; vendar razun teh modrijanov pojedincev ustrojene so učilnice javne in zasobne. Otrok v svoji nežni dobi sicer ne hlepi in ne išče velike modrosti, nego samo početni, vsakterniku potrebni poduk, in še le na podlogi tega more si širiti vednostni krog.

Kaka naloga je tedaj početnim ali ljudskim učilnicam?

Odgovor je povse lehek in jasen.

Ljudske učilnice imajo nalogo, da se selski otrok v njih nauči brati z razumom, toliko potle pisati in računati, da si ve porazumljati naj potrebnejše domače reči, na pr. izdatke, dohodke, da more primerne in potrebne knjige razumeti v svojem jeziku in kak časnik prebirati, da se nekoliko nauči umnega gospodarstva v poljedelstvu, vinoreji, sadjereji itd.,

črtice iz domačega zemljepisa in zgodovine. Dalje ne sega področje ljudske učilnice. Kdor želi še bliže se sprijazniti z modricami, treba mu je poluknoti v rečnico ali gimnazijo (učiteljska imajo namen vzgajati učnike za ljudske učilnice), kjer se obširneje in globše razklada kršanski nauk prirodopisne in prirodoslovne reči, nekaj modroslovja, grški in latinski jezik in slovstvo ter vsa jegova krasota, točneje razlaganje domačega jezika in še drugih. One ste most v vseučilišče. Kdor misli postati duhovnik, pravnik, vrčnik, naučitelj, treba mu je prej učiti se omenjenih predmetov, da potem se le si pridobi stročne znanosti. Učilnice tedaj človeku um razvijajo in bistrijo, ter pameti razne znanosti vcepiljajo. Odtod jih neizrečena vrednost, ako so dobro in primerno ustrojene; odtod je jasno, da imajo neko čarobno moč, prikrojeno vsemogočnost na pojedince in cele narode. Učilnice rodijo mnogo sreče in blagosti, a še več nesreče, ako zablodijo krive pote. Arkimed je rekel: dajte mi stalo, kamor naslonim svoje orodje, i zemljo vzdignem. Jaz pa velim: dajte mi učilnice v oblast in s celim dušnim svetom bodem gibal.

Sedaj pa vstavljam pitanje (vprašanje): je li so učilnice na Slovenskem temu blagemu namenu zadostovale ali ne?

Glasno odgovorjam: nikakor. Kar je ima vlada v rokah okoli 90—100 let, bil jim je pri nas prvi in edini namen, Slovence potujiti, in v tem so res mnogo dosegle, kajti vse, kar je imelo z njimi oblast, puhalo je več ali menj v nemčevalno tikev; davali so nam čisto nemške in ponemčene učitelje, ravno tako knjige, na priliko šprahlehre itd. — za razvitek domačega jezika pa nihče ni skrbel, nihče za-nj maral, pisalo se je kurent in latajn, slovenski pa ne, še nemški katekizem so nam cepljali z brezovico in leskovico, zato ne izjemljemo tudi nemčevalnih duhovnikov, kateri se še sedaj nahaja nekotiko, ali celo malo. Ako bi priplaval angelj iz nebes in hotel trditi, ko je tako ravanje dobro bilo, jaz bi na ves glas povedal, to je laž, vse skupaj ni bilo piškovega oreha vredno in še sedaj malo velja, ker še deca skoro polovico zlatega časa potratiti z nemščino, ktere se celo ne nauči.

To je nevarna kukavica, ktera se mora odpraviti, to je škodljivo dračje, ki se mora izpleti.

Še hujsje so se obnašale srednje učilnice; ondi do 1850. leta nisi slišal slovenske besede, od one dobe se sloko uči slovenščina hakor predmet, dalje pa ne več in ravno to je dalo priliko, da so skoro same Nemce in druge Neslovence postavljali na naše gimnazije in pozneje vpeljane realke, ki so nas zasmehovali, psovali, zaničevali, preganjali, katerim je dana bila moč ter so lepo plačo vlekli, našince pa so razposlali križem sveta. Še sedaj ni inači; cela truma jih je, ki ne znajo našega jezika in skrbi nimajo, da bi ga znali, pa vendar ne vežejo culic.

Vse take prikazni imajo prežalostne nasledke za nas. Da smo imeli prave in primerne učilnice, gotovo bi bili z omiko in blagostanjem ondi, kjer Čehi ali kateri drug omikan narod, sedaj pa čutimo težino krivih urejenih zavodov, kamor v dušnem, tamo v tvarnem oziru. Kaj je krivo, kaj?

Učilnice napačno osnovane.

Predsednik bere četrto resolucijo, ktera se tudi soglasno potrdi.

Predsednik dr. Vošnjak odda predsedništvo g. Razlagu in govori o peti resoluciji: Že ste izrekli svoje želje o eni in drugi stvari. Naj vam še tudi jaz nekaj svetujem. Mi vsi smo Slovenci, mi vsi govorimo slovenski, naše pesmi so slovenske in ko se bode še enkrat tudi v vseh kancelijah slovenski pisalo, še bodemo bolj veseli slovenščine. Pa ne samo mi na Štajarskem, kjer nas prebiva 400.000 Slovencev, tudi na Kranjskem, Koroškem, Primorskem in Goriškem bivajo Slovenci. Biva nas od Triglava do Soče, od Mure do Trsta 1 milijon in 200.000 Slovencev. Na celi tej zemlji prebivamo sami Slovenci in le v mestih se nahaja nekoliko nemškutarjev in Nemcev. Ko bi bila ena vas z 6 hišami, vsaka hiša pa bi spadala pod drugo sosesko, morala bi vsaka hiša donošati svoje soseskine davke in pripomagati soseski, do ktere pripada. Zdaj pa bi bilo treba na novo napraviti ali popraviti eno ali drugo stvar, ktere je treba le za te 6 hiš za to vas postavimo, cesto: morala bi vsaka hiša pri drugi soseski t. j. pri svoji pomoč prositi. Ko pa bi nobena soseska ne hotela pomagati, bi si vas morala sama napraviti, kar ji treba. Ko pa bi vseh šest kmetij bilo pri eni

soseski, lahko bi se brez dolgih potov in preprirov vse doseglo. Ravno tako se tudi godi nam, tudi naša dežela je razcepljena v šest kosov. Mi Štajarci spadamo pod Gradec, Korošci pod Celovec, Primorci pod Gorico, Trst in Pazen. Le edini kranjski Slovenci so gospodarji v svoji deželi. Mi vsi drugi pa moramo donošati naše penenze za take reči, za ktere nam prav nič ni mar in od katerih nimamo haska. Ko bi vsi Slovenci zdaj na 6 kosov razdeljeni, bili zedinjeni pod eno deželno vlado, kako lahko bi si pomagali. Tudi ves prepri bi med nami, Nemci in Lahi nehal. Dobiček bi bil to ne le za nas, ampak tudi za cesarja. Govornik dokazuje, da bi zedinjeni Slovenci lože branili svojo deželo protinstva in na koncu svojega govora kliče „Slovenci zedinimo se“. — Bere se peta resolucija, ktero tabor tudi radostno sprejme.

Na to se zahvali dr. Vošnjak zbranemu ljudstvu in reče, da je program dovršen in tabor končan. Predsednik še bere telegrama dr. J. Bleiweisa in dr. Costa, ktera je ljudstvo z gromovitim živioklicem sprejelo. Po tem še se zahvali cesarskemu namestniku g. Bratiču in konča s slavaklicem Jih Veličanstvu cesarju.

Taboriti so se po končanem taboru razdelili po posameznih gostilnicah. Zvečer je bil celi trg krasno razsvetljen in na oknih so se videli marsikteri prav lepi in pomenljivi napisi. Oboja slavna vrata so bila razsvetljena in najmanjše oknice ni zaostalo, da ne bi tudi prineslo svoje luči. Po sredini trga so bile nastavljene v dveh redih okinčene smreke in na vsaki je gorela lampica. Posebno moramo tukaj omeniti razsvetljenje in napise na rotežu in ob enem tudi na šoli.

Na balkonu je bil razsvetljen sledeči napis: „Kar došlo Vas je od vseh štirih strani. — Podajmo si roke, združimo moči. — V speljavo postavnih, nam danih pravic. — Bog živi cesarja! doni naj naš, klic.“ — Na desni strani „Zdravo Gorenc iz mrzle planine“. — Na levi strani: „Zdravo Dolenc iz gorke doline“. — Na četririh oknih pa so bili sledeči napisi: „Naj se slovenski narod marljivo odlikuje! — Slovenec omikan rad vse narode spoštuje. — Sloga v Avstriji med narodi naj biva. — Razprtija je krvave vojske kriva“. Tudi na drugih hišah so bili lepi napisi tako n. p. na jedni „Živi, živi, duh slovenski“ „Zdravo Slovenci! — Na zdravje itd.“

Celi tabor pa se je vršil tako mirno in veselo, da se boljše vršiti ni mogel. — Po noči so po vseh bližnjih bregih goreli lepi veliki kresi. Ob 9. je odšel ljubljanski Sokol, kateremu se je prav lepo zahvalil dr. Zarnik, celjanske gospe pa so z lepim umetnim vencem okinčale sokolovsko zastavo. G. Noli se je lepo zahvalil gospem. Lepih govorih in pevanja narodnih pesem se je čulo dovolj do drugega jutra.

Gospodarske stvari.

Sadjereja.

o cepljenju ali pelcanju.

Pri cepljenju ali pelcanju se vrine žlahtna vejica ali v razklani divjak ali med divjakovo skorjo in les in se dobro obveže in zamaže.

V mrzlih krajih, v katerih še večkrat celo kesno mraz nastopi se ta način požlahtnjenja ne more priporočati; poprek se ta način ne rabi po gostem, akoprem ima tudi svoje koristi; kakor:

1. Drevesa srednje starosti, katerih sorte niso posebno dobre, se po tem načinu naj hitrej lahko premenijo v boljše sorte; zatoraj se

2. požlahtnjenje posebno v onih krajih priporoča, v katerih se mlada drevesa rade pokradejo; drevesa se tamo taki kot divjaki na določeno mesto, kder kesneje zmirom ostanejo, zasedajo, in še le jih vrhnje vejice tedaj požlahtnijo, kedar so že veliki, imajo globoko segajoče korenje, in se ne morejo tako lahko več izkopati.

3. Se na ta način ne požlahtnuje samo v pomladi od marca do konea maja, kedar še so drevesa zlo soknata, temoč tudi meseca septembra, kedar imajo že malo soka tako, da vejice ne morejo več gnati ali še vendar lahko prirastejo.

4. Rabi se posebno pri onih divjakih, ko so za okuliranje že predebeli.